

5. Івченко О.В. Управління якістю інструментальної підготовки виробництва багатомоделного машинобудівного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.01.02 «Стандартизація, сертифікація та метрологічне забезпечення» / О.В. Івченко. – К. : Київський нац. ун-т технологій та дизайну, 2009. – 20 с.

6. Криворучко О.Н. Процессно-ориентированная система управления предприятием / О.Н. Криворучко // Економіка транспортного комплексу: збірник наукових праць. – Х.: ХНАДУ, 2011. – Вип. 18. – С. 22–34.

7. Мироненко Ю.Д. Подсистемы стратегического и оперативного управления / Ю.Д. Мироненко, А.К. Терехов. – Режим доступа: http://www.cfin.ru/itm/bpr/subsys_auto.shtml

Рецензент: В.Г. Шинкаренко, докт. екон. наук, проф., ХНАДУ.

Статья поступила в редакцию 20.09.2013 г.

УДК 657.4

МАЛИКОВ В.В., докт. наук з державного управління,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТРАНСПОРТУ

Анотація. В статті визначені основні рівні регулювання складання фінансової звітності про діяльність транспортних підприємств та висвітлені напрями обраної облікової політики шляхом опису принципів оцінки статей звітності та методів обліку щодо окремих статей звітності.

Ключові слова: нормативна база, підприємства транспорту, закони, фінансова звітність, управлінські рішення, рівні регулювання, підприємництво.

МАЛИКОВ В.В., докт. наук по государственному управлению,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОСТАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТРАНСПОРТА

Аннотация. В статье определены основные уровни регулирования составления финансовой отчетности о деятельности транспортных предприятий и освещены направления избранной учетной политики путем описания принципов оценки статей отчетности и методов учета относительно отдельных статей отчетности.

Ключевые слова: нормативная база, предприятия транспорта, законы, финансовая отчетность, управленческие решения, уровни регулирования, предпринимательство.

V. MALIKOV, Dr. of Sc., Public Administration,
Kharkiv National Automobile and Highway University

NORMATIVE AND LEGAL REGULATION OF FINANCIAL STATEMENTS REPORTING AT TRANSPORT ENTERPRISES

Abstract. *The key levels of regulation of financial statements reporting on the transport enterprise activities have been determined in the article. The orientations of the chosen accounting policy have been revealed by describing the principles of estimation of reporting items and accounting methods concerning the certain reporting items.*

Key words: *normative base, transport enterprises, laws, financial statements, management decisions, levels of regulation, entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Сучасне транспортне підприємство має на меті досягнення максимального ефекту від своєї діяльності, а це неможливо без ефективного управління ним. В свою чергу управління виступає творчим процесом керівника, що ґрунтується на виважених рішеннях, прийнятих на основі даних, що відображають реальний стан речей на підприємстві. Дані, що є основою прийняття рішень, представляються у формі фінансових звітів відповідних звітних періодів. Тому неможливо переоцінити значення повної та достовірної інформації про фінансовий стан та результати діяльності транспортного підприємства при вирішенні поточних та перспективних господарських проблем. Для прийняття правильних управлінських рішень на рівні підприємства повинні використовуватись дані, які відповідають певним правилам, вимогам і нормам, що є зрозумілими та прийнятними для користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти багатогранної проблеми, що розглядаються в роботі, були і є предметом наукових досліджень ряду вчених далекого зарубіжжя: Є.Ф. Брігхема, Н.Р. Холта, Ван Хорна, Дж.М. Ваховича, Е. Нікбахта, а також російських науковців: І.Т. Балабанова, В.Г. Белоліпецького, В.Г. Гетмана, І.А. Димова та інших. Належне місце в проведенні науково-теоретичного обґрунтування основ регулювання складання фінансової звітності посідають праці вітчизняних вчених-економістів: І.О. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, Й.Я. Даньківа, М.Р. Лучко, М.Я. Остап'юка та інших.

Але в основному розкриваються теоретичні аспекти напрямків регулювання складання фінансової звітності підприємств різних галузей, у тому числі транспортних. Крім того, проведене дослідження свідчить, що науковці по-різному розглядають методику регулювання складання фінансової звітності.

Мета статті. Метою статті є визначення основних рівнів регулювання складання фінансової звітності про діяльність транспортних підприємств та висвітлення напрямів обраної облікової політики.

Виклад основного матеріалу. Досить важливим питанням у розкритті теми регулювання складання фінансової звітності на підприємствах транспорту є визначення нормативної бази, яка регулює порядок та правильність здійснення обліку. Знання та розуміння нормативних джерел дозволяє приймати вірні та законодавчо обґрунтовані рішення на підприємстві стосовно фінансової звітності [1].

Перший рівень – конституційний, який забезпечує регулювання відносин у сфері підприємницької діяльності на основі Конституції України, котра є єдиним нормативно-правовим актом найвищої юридичної сили, основний закон України встановлює загальні принципи здійснення підприємництва. Її положення є нормами прямої дії, а це означає, що державні закони й інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй.

Другий рівень – законодавчий, який передусім включає Закон «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [2] та Закон України «Про дорожній рух» [3].

Перший закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності (далі – підприємства), які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Суб'єкти підприємницької діяльності, яким відповідно до законодавства надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат, ведуть бухгалтерський облік і подають фінансову звітність у порядку, встановленому законодавством про спрощену систему обліку і звітності.

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище,

результати діяльності та рух грошових коштів підприємства транспорту [3].

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством транспорту [4]. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Підприємства транспорту, які мають право ведення спрощеного обліку доходів і витрат та не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть узагальнювати інформацію в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису [4].

Бухгалтерський облік та фінансова звітність на підприємствах транспорту ґрунтуються на таких основних принципах:

- обачність – застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- повне висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- автономність – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

- послідовність – постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- безперервність – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;

- нарахування та відповідність доходів і витрат – для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

– превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

– історична (фактична) собівартість – пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

– єдиний грошовий вимірник – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці;

– періодичність – можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності.

Третій рівень – нормативний. До нього відноситься Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5].

Цим Національним положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

Норми цього Національного положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності, які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

В Національному положенні (стандарті) зазначено, що метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Інформація, яка надається у фінансовій звітності, повинна бути дохідлива і зрозуміла її користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.

Фінансова звітність повинна бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

Положення зазначає, що фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати:

– фінансові звіти підприємства за різні періоди;

– фінансові звіти різних підприємств, а не тільки транспортних.

Передумовою зіставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику і її зміни. Установлення і зміни облікової політики підприємства транспорту здійснюються підприємством, яке визначає її за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів.

Фінансова звітність транспортного підприємства формується з дотриманням таких принципів:

- автономності підприємства, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників; тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;
- безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;
- періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності;
- історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;
- нарахування та відповідності доходів і витрат, за яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід порівняти доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей;
- повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;
- обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

– превалювання сутності над формою, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

– єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці.

Фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності складають підприємства транспорту, які відповідно до законодавства зобов'язані їх застосовувати, а також ті, які прийняли таке рішення (закріплене в обліковій політиці) самостійно.

Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств можуть застосовувати підприємства транспорту, які зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до законодавства, а також ті підприємства, які прийняли таке рішення самостійно. Застосовування міжнародного стандарту фінансової звітності для малих і середніх підприємств транспорту не допускається підприємствами, на які не поширюється сфера його застосування. Підприємства транспорту, які для складання фінансової звітності застосовують міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств, використовують форми звітів, затверджені цим Національним положенням (стандартом) [5].

У фінансовій звітності обов'язково наводиться інформація, розкриття якої вимагають національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку або міжнародні стандарти фінансової звітності та/або інші нормативно-правові акти Міністерства фінансів України з питань бухгалтерського обліку [6].

Інформація, що підлягає розкриттю, наводиться безпосередньо у фінансових звітах або у примітках до фінансової звітності.

Згортання статей активів і зобов'язань, доходів і витрат є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності [7].

У національному положенні (стандарті) зазначено, що інформація про підприємство, яка підлягає розкриттю у фінансовій звітності, включає:

– назву, організаційно-правову форму та місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адресу його офісу);

– короткий опис основної діяльності підприємства;
– назву материнської (холдингової) компанії підприємства;
– середню кількість працівників підприємства протягом звіт-ного періоду;

– дату затвердження фінансової звітності;
– повідомлення про складання фінансової звітності за міжна-родними стандартами фінансової звітності [5].

Кожний фінансовий звіт повинен містити дату, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює. Якщо пері-од, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного пе-ріоду, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у приміт-ках до фінансової звітності.

Підприємство транспорту повинно висвітлювати обрану облі-кову політику шляхом опису:

- принципів оцінки статей звітності;
- методів обліку щодо окремих статей звітності.

У примітках до фінансової звітності наводиться інформація про призначення та умови використання кожного елемента власно-го капіталу (крім зареєстрованого капіталу).

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що для прийняття правильних управлінських рішень на рівні підприємства транспорту повинні використовуватись дані, які відповідають певним правилам, вимогам і нормам, що є зрозумілими та прийнятними для користу-вачів, такими даними є фінансова звітність.

Як наслідок, процес підготовки та складання фінансових звітів повинен бути організований відповідно до законодавства та забез-печувати користувачів повною, правдивою, неупередженою інфор-мацією про фінансові результати діяльності і фінансовий стан під-приємств транспорту.

А так як є і зовнішні користувачі то фінансова звітність забез-печує у повній мірі їх потреби, пов'язані з інформацією про даний суб'єкт господарювання. Отже, фінансова звітність є провідною ка-тегорією, що покликана забезпечити користувачів в інформації і, як

наслідок, створити умови для ефективної та цілеспрямованої роботи підприємств транспорту.

Проаналізувавши нормативно-правову базу видно, як швидко змінюються нормативні документи, приймаються нові документи, доповнення та зміни до вже діючих та виписуються перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Так з дня прийняття незалежності України та до сьогодні ще не створилася стала законодавча нормативна база, як б задовольняла всі групи користувачів.

Література

1. Гетман В.Г. Финансовый учет / В.Г. Гетман. – М.: Финансовый учет и статистика, 2003. – 232 с.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 р. № 3353-ХІІ. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Даньків Й.Я. Бухгалтерський облік у галузях економіки / Й.Я. Даньків, М.Р. Лучко, М.Я. Остап'юк: Знання, 2005. – 208 с.
5. Наказ Міністерства фінансів України Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / за заг. ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 6-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 756 с.
7. Дымова И.А. Бухгалтерская отчетность и принципы ее составления в соответствии с международными стандартами. Методика трансформации: учеб. пособие / И.А. Дымова. – М. : Современная экономика и право, 2001. – 244 с.

Рецензент: О.М. Криворучко, докт. екон. наук, проф., ХНАДУ.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2013 р.